ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (třetího senátu)

16. července 2009 *

Ve věci C-208/07,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 234 ES, podaná rozhodnutím Bayerisches Landessozialgericht (Německo) ze dne 15. března 2007, došlým Soudnímu dvoru dne 20. dubna 2007, v řízení

Petra von Chamier-Glisczinski

proti

Deutsche Angestellten-Krankenkasse,

SOUDNÍ DVŮR (třetí senát),

ve složení A. Rosas, předseda senátu, A. Ó Caoimh (zpravodaj), J. N. Cunha Rodrigues, U. Lõhmus a P. Lindh, soudci,

* Jednací jazyk: němčina.

generální advokát: P. Mengozzi,
vedoucí soudní kanceláře: B. Fülöp, rada,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 12. června 2008,

s ohledem na vyjádření předložená:

– za H. G. von Chamiera-Glisczinského, právního nástupce P. von Chamier--Glisczinski, O. Kieferlem, Rechtsanwalt,

– za německou vládu M. Lummou a J. Möllerem, jako zmocněnci,

– za norskou vládu J. A. Dalbakkem a M. P. Wenneråsem, jakož i K. Fløistad, jako zmocněnci,

– za Komisi Evropských společenství V. Kreuschitzem, jako zmocněncem,

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 11. září 2008,

vydává tento

Rozsudek

1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu článku 19 nařízení Rady (EHS) č. 1408/71 ze dne 14. června 1971 o uplatňování systémů sociálního zabezpečení na zaměstnané osoby, osoby samostatně výdělečně činné a jejich rodinné příslušníky pohybující se v rámci Společenství, ve znění pozměněném a aktualizovaném nařízením Rady (ES) č. 118/97 ze dne 2. prosince 1996 (Úř. věst. 1997, L 28, s. 1; Zvl. vyd. 05/03, s. 3), ve znění nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1386/2001 ze dne 5. června 2001 (Úř. věst. L 187, s. 1; Zvl. vyd. 05/04, s. 129, dále jen „nařízení č. 1408/71“), jakož i článků 18 ES, 39 ES a 49 ES, a článku 10 nařízení Rady (EHS) č. 1612/68 ze dne 15. října 1968 o volném pohybu pracovníků uvnitř Společenství (Úř. věst. L 257, s. 2; Zvl. vyd. 05/01, s. 15), ve znění pozměněném nařízením Rady (EHS) č. 2434/92 ze dne 27. července 1992 (Úř. věst. L 245, s. 1; Zvl. vyd. 05/02, s. 69, dále jen „nařízení č. 1612/68“).

2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi P. von Chamier-Glisczinski a Deutsche Angestellten-Krankenkasse (německou zaměstnaneckou zdravotní pojišťovnou, dále jen „DAK“) ve věci odmítnutí uhradit určité náklady týkající se péče, jež měla být poskytnuta ve specializovaném zařízení nacházejícím se v Rakousku.

3 P. von Chamier-Glisczinski zemřela dne 20. května 2007. Její manžel vstoupil do jejího procesního postavení v původním řízení.

Právní rámec

Právo Společenství

4 Článek 1 nařízení č. 1408/71 stanoví, že pro účely tohoto nařízení:

„a) se ‚zaměstnanou osobou' a ‚osobou samostatně výdělečně činnou' rozumí každá osoba, která

i) je pojištěna na základě povinného nebo volitelného pokračujícího pojištění pro případ jedné nebo více pojistných událostí odpovídajícím odvětvím systému sociálního zabezpečení pro zaměstnané osoby nebo osoby samostatně výdělečně činné nebo zvláštnímu systému pro úředníky;

[…]

f) i) se ‚rodinným příslušníkem' rozumí každá osoba definovaná nebo uznaná za rodinného příslušníka […] právními předpisy, na základě kterých jsou dávky poskytovány, nebo […]

[…]

h) se ‚bydlištěm' rozumí obvyklé bydliště;

i) se ‚pobytem' rozumí dočasné bydliště;

[…]

o) se ‚příslušnou institucí' rozumí:

i) instituce, u které je dotyčná osoba pojištěna v době podání žádosti o dávku, nebo

[…]

p) se ‚institucí místa bydliště' a ‚institucí místa pobytu' rozumějí v tomto pořadí instituce, která je příslušná k poskytování dávek v místě, kde má dotyčná osoba bydliště, a instituce, která je příslušná k poskytování dávek v místě, kde dotyčná osoba pobývá, podle právních předpisů uplatňovaných uvedenou institucí, nebo pokud žádná taková instituce není, instituce určená příslušným úřadem dotyčného členského státu;

q) se ‚příslušným státem' rozumí členský stát, na jehož území má sídlo příslušná instituce;

[…]"

5 Článek 2 odst. 1 téhož nařízení stanoví:

„Toto nařízení se vztahuje na zaměstnané osoby nebo osoby samostatně výdělečně činné a studenty, kteří podléhají nebo podléhali právním předpisům jednoho nebo více členských států a kteří jsou státními příslušníky jednoho z členských státu nebo kteří jsou osobami bez státní příslušnosti nebo uprchlíky s bydlištěm na území jednoho z členských států, jakož i na jejich rodinné příslušníky nebo pozůstalé po nich."

6 Podle svého čl. 4 odst. 1 písm. a) se nařízení č. 1408/71 vztahuje na všechny právní předpisy týkající se odvětví sociálního zabezpečení, jež se týkají zejména „dávek v nemoci".

7 Článek 19 nařízení č. 1408/71, nazvaný „Bydliště v jiném členském státu, než je příslušný stát – Obecná pravidla", který je obsažen v oddílu 2 kapitole 1 hlavě III tohoto nařízení, nazvaném „Zaměstnané osoby nebo osoby samostatně výdělečně činné a jejich rodinní příslušníci", stanoví:

„1. Zaměstnaná osoba nebo osoba samostatně výdělečně činná s bydlištěm na území jiného členského státu, než je příslušný stát, která splňuje podmínky právních

předpisů příslušného státu pro vznik nároku na dávky […] obdrží ve státě, kde má bydliště,

a) věcné dávky poskytované na účet příslušné instituce institucí místa bydliště podle jí uplatňovaných právních předpisů, jako by u ní byla pojištěna;

b) peněžité dávky poskytované příslušnou institucí podle jí uplatňovaných právních předpisů. Na základě dohody mezi příslušnou institucí a institucí místa bydliště však mohou být tyto dávky poskytovány institucí místa bydliště na účet příslušné instituce podle právních předpisů příslušného státu.

2. Odstavec 1 se použije obdobně na rodinné příslušníky, kteří mají bydliště na území jiného členského státu, než je příslušný stát, pokud nemají nárok na tyto dávky podle právních předpisů státu, na jehož území mají bydliště.

[…]“

8 Článek 22 nařízení č. 1408/71, obsažený v témže oddílu, nese název „Pobyt mimo příslušný stát – Návrat do místa bydliště v jiném členském státu nebo přemístění

bydliště do jiného členského státu během nemoci nebo mateřství – Potřeba odjet do jiného členského státu za účelem vhodného léčení“. Podle tohoto článku

„1. Zaměstnaná osoba nebo osoba samostatně výdělečně činná, která splňuje podmínky právních předpisů příslušného státu pro vznik nároku na dávky […] a:

[…]

b) která po získání nároku na dávky hrazené příslušnou institucí má povolení uvedené instituce k […] přemístění svého bydliště na území jiného členského státu

[…]

má nárok

i) na věcné dávky poskytované na účet příslušné instituce institucí místa pobytu nebo bydliště podle jí uplatňovaných právních předpisů, jako by u ní byla pojištěna; doba, po kterou jsou dávky poskytovány, se však řídí právními předpisy příslušného státu;

ii) na peněžité dávky poskytované příslušnou institucí podle jí uplatňovaných právních předpisů. Na základě dohody mezi příslušnou institucí a institucí místa pobytu však může tyto dávky poskytovat instituce místa pobytu na účet příslušné instituce v souladu s právními předpisy příslušného státu.

2. Povolení požadované podle odst. 1 písm. b) může být odmítnuto, jen je-li prokázáno, že by přesun dotyčné osoby ohrozil její zdravotní stav nebo léčení.

[…]

3. Odstavce 1 a 2 se použijí obdobně i na rodinné příslušníky zaměstnané osoby nebo osoby samostatně výdělečně činné.

[…]“

9 Podle článku 36 nařízení č. 1408/71 věcné dávky poskytované institucí jednoho členského státu na účet instituce jiného členského státu, zejména na základě ustanovení článků 19 a 22 tohoto nařízení, jsou plně nahrazeny. Takové náhrady jsou stanoveny a prováděny podle článků 93 až 95 nařízení Rady (EHS) č. 574/72 ze dne 21. března 1972, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení č. 1408/71 (Úř. věst. L 74, s. 1; Zvl. vyd. 05/01, s. 83).

10 Podle článku 10 nařízení č. 1612/68:

„1. Právo usadit se společně s pracovníkem, který je státním příslušníkem jednoho členského státu a je zaměstnán na území jiného členského státu, mají bez ohledu na své státní občanství tyto osoby:

a) jeho manžel nebo manželka a jejich potomci mladší 21 let nebo na něm závislí;

[…]“

Německé právo

11 Část XI zákoníku sociálního zabezpečení (Sozialgesetzbuch, dále jen „SGB XI“) stanoví režim pojištění pro případ odkázanosti na péči třetího (dále jen „pojištění pro případ odkázanosti“).

12 Ve své písemné odpovědi na písemnou otázku, kterou jí Soudní dvůr zaslal dne 12. března 2008, došlé kanceláři Soudního dvora dne 20. dubna 2008, vyložila německá vláda některé aspekty tohoto systému. Z této odpovědi ve spojení s písemným vyjádřením Komise Evropských společenství vyplývá, že zmíněný systém stanoví různé formy plnění ve prospěch osob odkázaných na péči třetího, zejména věcné dávky („Pflegesachleistung“) upravené v § 36 SGB XI, příspěvek ve stavu odkázanosti pro osobně převzaté náklady na péči („Pflegegeld“, dále jen „příspěvek ve stavu odkázanosti“) upravený v § 37 SGB XI, smíšené dávky („Kombinationsleistung“)

upravené v § 38 SGB XI, jakož i péči v zařízení poskytujícím plnou stacionární péči („vollstationäre Pflege“) upravenou v § 43 SGB XI.

13 Podle § 36 SGB XI mají osoby odkázané na pomoc a domácí péči nárok na věcné dávky poskytované zaměstnanci ambulantních pečovatelských služeb, jež uzavřely smlouvu s Pflegekasse (dále jen „pojišťovna pro případ odkázanosti“). Náklady ohledně těchto dávek přebírá tato pojišťovna do výše maximální částky, která závisí na stupni odkázanosti příjemce péče. Pro III. stupeň péče činila tato maximální částka v době rozhodné z hlediska skutečností v původním řízení 2 800 DEM (přibližně 1 432 eur) měsíčně a mohla být v případech výjimečné a intenzivní péče zvýšena až na 3 750 DEM (přibližně 1 918 eur) měsíčně. Zmíněná pojišťovna hradí dotyčnou péči podle tarifů stanovených ve smlouvách o poskytování péče uzavřených s jednotlivými ambulantními pečovatelskými službami. Domácí lékařská péče nepatří mezi věcné dávky ve smyslu § 36 SGB XI, ale je proplácena z nemocenského pojištění.

14 Příspěvek ve stavu odkázanosti podle ustanovení § 37 SGB XI umožňuje osobám odkázaným na péči třetího využívat měsíční příspěvek na péči, jestliže si samy nezávisle zabezpečí potřebnou péči a zaopatření. Tento příspěvek může být oprávněným využit libovolně, tedy i na zaplacení služeb, na které se nevztahuje pojištění pro případ odkázanosti nebo které jsou poskytovány osobami, které nejsou zaměstnány ve smluvních pečovatelských službách. Také výše příspěvku ve stavu odkázanosti závisí na stupni odkázanosti na péči třetího. Pro III. stupeň péče činila tato částka v době rozhodné z hlediska skutečností v původním řízení 1 300 DEM (přibližně 665 eur) měsíčně.

15 Ustanovení § 38 SGB XI upravuje smíšené dávky, to znamená kombinaci věcných dávek ve smyslu § 36 SGB XI a příspěvku ve stavu odkázanosti podle § 37 SGB XI. Podle zmíněného § 38 může pojištěnec, který nevyužije veškeré dávky, na které má nárok podle zmíněného § 36, obdržet zároveň příspěvek ve stavu odkázanosti podle zmíněného § 37, jehož částka se však sníží o procentní sazbu, která odpovídá využití věcné dávky podle zmíněného § 36. Přísluší příjemci, aby rozhodl o tom, v jakém podílu

zamýšlí využít věcné dávky. Ze spisu předloženého Soudnímu dvoru vyplývá, že smíšené dávky mají za cíl umožnit větší samostatnost při obstarávání domácí péče pro osoby odkázané na péči třetího.

16 Náklady na péči, které přesahují maximální hranici stanovenou v pojištění pro případ odkázanosti, jdou k tíži osoby odkázané na péči třetího.

17 Osoby odkázané na péči třetího mají krom toho podle § 43 SGB XI, na který odkazuje Komise ve svých vyjádřeních, nárok na péči v zařízení poskytujícím plnou stacionární péči, jestliže není možná domácí nebo částečná stacionární péče či pokud vzhledem ke zvláštnostem konkrétního případu nepřichází v úvahu. V takovém případě pojišťovna pro případ odkázanosti hradí paušální částkou výdaje spojené s péčí, výdaje na lékařskou péči a výdaje na sociální péči. Tato měsíční paušální částka v době rozhodné z hlediska skutečností v původním řízení pro osoby odkázané na péči třetího ve III. stupni péče činila 2 800 DEM (přibližně 1 432 eur) a ve výjimečných případech vyžadujících zvláště intenzivní péči 3 300 DEM (přibližně 1 688 eur). Celková částka hrazená pojišťovnou pro případ odkázanosti nesmí přesáhnout 75 % celkové částky výdajů na pobyt ve specializovaném zařízení ve prospěch osoby odkázané na péči třetího. Pojištěnec, který se rozhodne pro plnou stacionární péči, ačkoliv tato péče není podle zjištění uvedené pojišťovny vzhledem k jeho stavu nezbytná, má nárok na příplatek odpovídající maximální částce stanovené v § 36 SGB XI pro jeho stupeň odkázanosti na péči třetího.

18 Mimoto čl. 34 odst. 1 bod 1 SGB XI, uvedený mezi obecnými ustanoveními tohoto zákoníku, stanoví, s výhradou některých výjimek týkajících se dočasných pobytů, které jsou pro spor v původním řízení irelevantní, že nárok na dávky je pozastaven po dobu, kdy se pojištěnec nachází v zahraničí. Z předkládacího rozhodnutí nicméně vyplývá, že toto ustanovení je třeba vykládat ve světle rozsudku ze dne 5. března 1998, Molenaar (C-160/96, Recueil, s. I-843, body 39 a 44), v němž Soudní dvůr rozhodl, že čl. 19 odst. 1, čl. 25 odst. 1 a čl. 28 odst. 1 nařízení č. 1408/71 brání tomu, aby nárok na takové plnění, jako je příspěvek ve stavu odkázanosti podle ustanovení § 37 SGB XI, byl podmíněn tím, že pojištěnec má bydliště na území státu, v němž je pojištěn. Ze spisu předaného Soudnímu dvoru vyplývá, že německé orgány mají za to, že na základě tohoto rozsudku musí být příspěvek ve stavu odkázanosti poskytován i mimo území Německa, pokud jde

o peněžité dávky, avšak nikoli pokud jde o dávky, jež německé právní předpisy označují jako věcné dávky, jako jsou dávky podle § 36 nebo § 43 SGB XI.

19 Ze spisu předaného Soudnímu dvoru konečně vyplývá i to, že podle § 72 SGB XI smějí pojišťovny pro případ odkázanosti poskytovat plnou stacionární péči ve smyslu § 43 tohoto zákoníku pouze v rámci smluvních specializovaných zařízení ve smyslu tohoto předpisu.

Rakouské právo

20 Je nesporné, že rakouské právo nestanoví, přinejmenším pro osoby, které se nacházejí v takové situaci, jako P. von Chamier-Glisczinski, věcné dávky k pokrytí rizika odkázanosti na péči třetího.

Spor v původním řízení a předběžné otázky

21 Z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že P. von Chamier-Glisczinski, německá státní příslušnice s bydlištěm v Mnichově (Německo), nacházející se v situaci odkázanosti na péči třetího, pobírala od DAK, orgánu sociálního zabezpečení, u něhož byla pojištěna prostřednictvím svého manžela, smíšené dávky z pojištění pro případ odkázanosti stanovené v § 38 SGB XI, odpovídající III. stupni péče.

22 V odpovědi na žádost o vysvětlení zaslanou předkládajícímu soudu podle čl. 104 odst. 5 jednacího řádu zaslal tento soud Soudnímu dvoru dva dopisy došlé kanceláři Soudního

dvora dne 11. dubna 2008 a 18. dubna 2008, přičemž jeden pocházel od žalobkyně v původním řízení a druhý od DAK.

23 V dopise žalobkyně v původním řízení se zejména uvádí, že H. G. von Chamier-Glisczinski byl v době od 1. března 1987 do 30. června 2002 zaměstnán v Německu, ale na základě dodatku k pracovní smlouvě o ukončení pracovního poměru byl zproštěn povinnosti vykonávat pracovní činnost počínaje srpnem 2001. Během jednání H. G. von Chamier-Glisczinski v odpovědi na určité otázky položené Soudním dvorem mimo jiné upřesnil, že tento dodatek byl uzavřen zejména proto, že podle svého názoru nebyl již nadále schopen zajistit ve své domácnosti péči, kterou vyžadoval stav jeho manželky.

24 Z předkládacího rozhodnutí i ze spisu předaného Soudnímu dvoru vyplývá, že dne 27. srpna 2001 H. G. von Chamier-Glisczinski v podstatě požádal DAK, aby dávky z pojištění pro případ odkázanosti, na které měla P. von Chamier-Glisczinski nárok na základě německé úpravy, byly poskytovány formou plné stacionární péče podle ustanovení § 43 SGB XI v pečovatelském zařízení nacházejícím se v Rakousku, ve kterém si přála pobývat (dále jen „žádost ze dne 27. srpna 2001“). Během jednání H. G. von Chamier-Glisczinski v tomto ohledu upřesnil, že vzhledem k tomu, že hodlal převzít podnik nacházející se u Salcburku (Rakousko), přál si umístit svou manželku v pečovatelském zařízení v blízkosti tohoto města.

25 Žádost ze dne 27. srpna 2001 byla zamítnuta rozhodnutím DAK ze dne 31. srpna 2001, zejména z důvodu, že v situacích, jako je situace P. von Chamier-Glisczinski, rakouské právo nestanoví přiznání věcných dávek ve prospěch pojištěnců systému sociálního pojištění tohoto členského státu. Podle DAK měla P. von Chamier-Glisczinski nicméně nárok na příspěvek ve stavu odkázanosti podle § 37 SGB XI pro III. stupeň péče, tedy ve výši 1 300 DEM měsíčně.

26 Z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že od 17. září 2001 do 18. prosince 2003 P. von Chamier-Glisczinski pobývala v pečovatelském zařízení nacházejícím se v Rakousku,

do něhož se podle tohoto rozhodnutí nechala umístit, neboť se její manžel chtěl v Rakousku ucházet o práci.

27 V dopisu žalobkyně v původním řízení zmíněném v bodě 22 tohoto rozsudku je však uvedeno, že H. G. von Chamier-Glisczinski hledal práci v Rakousku od srpna 2001, aby „se mohl zdržovat v blízkosti své manželky". Během jednání H. G. von Chamier-Glisczinski krom toho uvedl, že vzhledem k převzetí rakouského podniku zmíněného v bodě 24 tohoto rozsudku trávil většinu svého času v Salcburku, přičemž si své bydliště ponechal v Mnichově. Při tomto jednání rovněž upřesnil, že v únoru 2002 jednání o převzetí zmíněného podniku skončila neúspěšně, takže v té době musel hledat v Rakousku zaměstnání.

28 Rozhodnutím ze dne 20. března 2002 zamítla DAK stížnost podanou proti svému rozhodnutí ze dne 31. srpna 2001. Ze spisu předaného Soudnímu dvoru vyplývá, že hlavním důvodem tohoto zamítnutí bylo to, že péči v zařízení poskytujícím plnou stacionární péči podle ustanovení § 43 SGB XI nelze „vyvážet", jelikož se jedná o věcné dávky. Podle DAK mohl být v Rakousku na základě výše uvedeného rozsudku Molenaar poskytnut pouze příspěvek ve stavu odkázanosti jakožto peněžitá dávka, bez ohledu na omezení stanovené v § 34 SGB XI. Navíc dotčené specializované zařízení nacházející se v Rakousku nebylo podle DAK smluvním zařízením ve smyslu SGB XI, zatímco i na německém území může být plná stacionární péče podle ustanovení § 43 tohoto zákoníku poskytována pouze ve smluvních zařízeních ve smyslu uvedeného předpisu.

29 Během jednání H. G. von Chamier-Glisczinski upřesnil, že koncem roku 2003 přihlásil v Německu obchodní činnost, přemístil své bydliště do Laufen (Německo) a zařídil návrat své manželky do Německa. Z dopisu žalobkyně v původním řízení zmíněného v bodě 22 tohoto rozsudku vyplývá, že od července 2004 mohlo být o P. von Chamier-Glisczinski pečováno v pečovatelském zařízení nacházejícím se v bezprostřední blízkosti Laufen, lokalitě, kde její manžel v dubnu 2004 umístil sídlo své obchodní činnosti.

30 Z dopisu DAK zmíněného v bodě 22 tohoto rozsudku vyplývá, že H. G. von Chamier-Glisczinski byl u ní pojištěn

– na základě volitelného pojištění do 30. června 2002 jako zaměstnaná osoba;

– na základě povinného pojištění pro období od 1. července 2002 do 18. prosince 2003, kdy byl registrován jako uchazeč o zaměstnání u úřadu práce v Mnichově, od něhož pobíral příspěvky v nezaměstnanosti, a

– od 19. prosince 2003 jako osoba samostatně výdělečně činná.

31 Rozsudkem ze dne 11. října 2005 Sozialgericht München (soud pro sociální záležitosti v Mnichově) žalobu proti rozhodnutí DAK ze dne 20. března 2002 zamítl.

32 V rámci odvolání, které proti tomuto rozsudku podala k Bayerisches Landessozialgericht (vrchnímu zemskému soudu pro sociální záležitosti spolkové země Bavorsko), žalobkyně v původním řízení i nadále požaduje úhradu nákladů souvisejících s umístěním v rakouském pečovatelském zařízení, od 17. září 2001 do 18. prosince 2003, ve výši rozdílu mezi příspěvkem ve stavu odkázanosti již přiznaným na základě § 37 SGB XI a částkou stanovenou německou úpravou pro plnou stacionární péči podle § 43 SGB XI.

33 Na podporu svých požadavků uvádí, že věcné dávky odpovídají ve skutečnosti podle DAK peněžitým dávkám, takže neexistuje žádné přípustné rozlišovací kriterium umožňující vyloučit vývoz věcných dávek. Dodává, že odmítnutí poskytovat věcné dávky odporuje článku 39 ES ve spojení s článkem 10 nařízení č. 1612/68 uplatnitelného *per analogiam*. Konečně uplatňuje porušení volného pohybu služeb stanoveného v článku 49 ES.

34 Jelikož měl Bayerisches Landessozialgericht za to, že řešení sporu, který mu byl předložen, závisí na výkladu práva Společenství, rozhodl se přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„1) Je třeba čl. 19 odst. 1 písm. a), popřípadě ve spojení s odst. 2, nařízení […] č. 1408/71 s ohledem na články 18 ES, 39 [ES] a 49 ES ve spojení s článkem 10 nařízení […] č. 1612/68 vykládat v tom smyslu, že zaměstnaná osoba nebo osoba samostatně výdělečně činná a její rodinní příslušníci neobdrží peněžité dávky ani úhrady poskytované na účet příslušné instituce institucí místa bydliště, pokud právní předpisy platné pro posledně uvedenou instituci neupravují pro osoby pojištěné u této instituce věcné dávky, nýbrž pouze peněžité dávky?

2) V případě, že takový nárok neexistuje, existuje s ohledem na články 18 ES, 39 [ES] a 49 ES vůči příslušné instituci nárok na převzetí nákladů – po předchozím povolení – stacionárního pobytu v pečovatelském zařízení v jiném členském státě ve výši dávek, které mají být poskytovány v příslušném […] státě?“

K předběžným otázkám

K první otázce

35 Z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že svou první otázkou chce předkládající soud zjistit, zda má být nařízení č. 1408/71 případně vykládáno ve světle článků 18 ES, 39 ES, jakož i 49 ES, a s přihlédnutím k článku 10 nařízení č. 1612/68, v tom smyslu, že osoba odkázaná na péči třetího, pojištěná jako rodinný příslušník zaměstnané osoby nebo osoby samostatně výdělečně činné, má nárok na poskytnutí dávek ve formě úhrady nebo převzetí nákladů příslušnou institucí, jestliže systém sociálního zabezpečení členského státu, kde má tato osoba bydliště, na rozdíl od systému sociálního zabezpečení příslušného státu pro své pojištěnce nestanoví poskytování věcných dávek v takových situacích odkázanosti na péči třetího, jako je situace odkázanosti zmíněné osoby.

36 Žalobkyně v původním řízení v tomto ohledu tvrdí, že jelikož věcná dávka může být v praxi poskytována ve formě úhrady nákladů, neexistuje faktická překážka pro vývoz takovéto dávky a pojištěnec má vůči příslušné instituci nárok na převzetí nákladů odpovídajících výši dávek, které mají být poskytovány v členském státě této instituce.

37 Německá a norská vláda, jakož i Komise mají naproti tomu za to, že čl. 19 odst. 1 písm. a) a b) nařízení č. 1408/71 jasně rozlišuje věcné dávky a peněžité dávky, když zavádí dvojí mechanismus, podle nějž obdrží zaměstnaná osoba nebo osoba samostatně výdělečně činná ve státě bydliště jednak věcné dávky v souladu s právními předpisy, které se uplatní na instituci místa bydliště, a jednak dávky peněžité v souladu s právními předpisy, které se uplatní na příslušnou instituci. Přemístění bydliště do jiného členského státu může mít tudíž za následek úplnou nebo částečnou ztrátu nároků na dávky sociálního zabezpečení. Ve věci v původním řízení se vzhledem k tomu, že pro osoby, které se nacházejí v takové situaci, jako je situace P. von Chamier-Glisczinski, rakouské právo stanoví pouze peněžité dávky a vylučuje dávky věcné, žalobkyně ve věci v původním řízení nemůže dovolávat čl. 19 odst. 1 nařízení č. 1408/71 k tomu, aby

požadovala uhrazení určitých nákladů, jež jí vznikly ve specializovaném pečovatelském zařízení nacházejícím se v Rakousku.

38 V tomto ohledu je třeba úvodem připomenout, že nařízení č. 1408/71 se podle svého čl. 2 odst. 1 vztahuje zejména na zaměstnané osoby nebo osoby samostatně výdělečně činné, které podléhají nebo podléhaly právním předpisům jednoho nebo více členských států a které jsou státními příslušníky jednoho z členských států, jakož i na jejich rodinné příslušníky nebo pozůstalé po nich. Podle čl. 1 písm. a) bodu i) tohoto nařízení se „zaměstnanou osobou" a „osobou samostatně výdělečně činnou" rozumí zejména každá osoba, která je pojištěna na základě povinného nebo volitelného pokračujícího pojištění pro případ jedné nebo více pojistných událostí odpovídajícím odvětvím systému sociálního zabezpečení pro zaměstnané osoby nebo osoby samostatně výdělečně činné. Na základě zmíněného čl. 1 písm. f) bodu i) se pro účely uvedeného nařízení „rodinným příslušníkem" rozumí mimo jiné každá osoba definovaná nebo uznaná za rodinného příslušníka právními předpisy, na základě kterých jsou dávky poskytovány.

39 Z toho plyne, že takoví pojištěnci, jako jsou manželé von Chamier-Glisczinski, spadají do rozsahu osobní působnosti nařízení č. 1408/71. Jednak totiž, jak vyplývá z bodu 30 tohoto rozsudku, byl H. G. von Chamier-Glisczinski v okamžiku vydání rozhodnutí DAK, zmíněných v bodech 25 a 28 tohoto rozsudku, kterými bylo odmítnuto přiznání plné výše požadovaných dávek a následně zamítnuta stížnost podaná proti původnímu rozhodnutí DAK, pojištěn u DAK na základě volitelného pojištění. Dále pak zejména z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že P. von Chamier-Glisczinski byla pojištěna u DAK prostřednictvím svého manžela.

40 Mimoto je třeba připomenout, že Soudní dvůr již rozhodl, že takové dávky, jako jsou dávky poskytované v rámci německého systému pojištění pro případ odkázanosti, spadají i přes své specifické rysy pod „dávky v nemoci" ve smyslu čl. 4 odst. 1 písm. a) nařízení č. 1408/71, jelikož jejich účelem je v zásadě doplnit dávky nemocenského pojištění, s nímž jsou ostatně organizačně spojeny, s cílem zlepšit zdravotní stav a životní podmínky osob odkázaných na péči třetího (viz v tomto smyslu výše uvedený rozsudek Molenaar, body 24 a 25).

41 Takovéto dávky spadají tedy do působnosti hlavy III kapitoly 1 nařízení č. 1408/71, v níž jsou obsaženy články 18 až 36.

42 V tomto ohledu předkládající soud formuloval projednávanou otázku s ohledem na znění článku 19 nařízení č. 1408/71. Ve světle judikatury Soudního dvora, zejména rozsudků ze dne 10. března 1992, Twomey (C-215/90, Recueil, s. I-1823, bod 18), a ze dne 17. září 2002, Baumbast a R (C-413/99, Recueil, s. I-7091, bod 89), toto ustanovení na náklady příslušného státu pro zaměstnanou osobu nebo osobu samostatně výdělečně činnou, jakož i jejich rodinné příslušníky s bydlištěm v jiném členském státě, jejichž stav začal právě vyžadovat péči na území členského státu bydliště, zajišťuje právo pobírat věcné dávky v nemoci poskytované institucí tohoto naposled uvedeného členského státu.

43 V projednávané věci je však vzhledem ke skutkovému kontextu sporu v původním řízení třeba zkoumat, zda namísto článku 19 nařízení č. 1408/71 může být zohledněn článek 22 téhož nařízení. I když totiž po formální stránce předkládající soud omezil tuto otázku na výklad zmíněného článku 19, taková skutečnost Soudnímu dvoru nebrání, aby předkládajícímu soudu poskytl všechny prvky výkladu práva Společenství, které mohou být užitečné pro rozhodnutí ve věci, která mu byla předložena, bez ohledu na to, zda tento soud tento výklad v uvedené otázce zmínil (viz v tomto smyslu zejména rozsudky ze dne 7. září 2004, Trojani, C-456/02, Sb. rozh. s. I-7573, bod 38; ze dne 15. září 2005, Ioannidis, C-258/04, Sb. rozh. s. I-8275, bod 20, a ze dne 26. dubna 2007, Alevizos, C-392/05, Sb. rozh. s. I-3505, bod 64).

44 Ze spisu předaného Soudnímu dvoru vyplývá, že P. von Chamier-Glisczinski již před podáním žádosti ze dne 27. srpna 2001 příslušel nárok na dávky stanovené německým systémem pojištění pro případ odkázanosti ve formě smíšených dávek podle ustanovení § 38 SGB XI. Jeví se proto, že v okamžiku podání této žádosti splňovala podmínku odkázanosti na péči třetího, na základě níž měla nárok na dávky stanovené tímto systémem, včetně plné stacionární péče v odpovídajícím zařízení v souladu s § 43 odst. 1 SGB XI, jestliže domácí péče nebo částečná péče v pečovatelském zařízení není možná nebo nepřichází v úvahu z důvodu zvláštností daného konkrétního případu

45 Takováto okolnost by mohla, bude-li potvrzena předkládajícím soudem, vést k zohlednění čl. 22 odst. 1 písm. b) a čl. 22 odst. 3 nařízení č. 1408/71. Jak totiž vyplývá zejména z názvu zmíněného článku 22, týká se jeho odst. 1 písm. b) ve spojení s jeho odst. 3 prvním pododstavcem zejména případu přemístění bydliště rodinného příslušníka zaměstnané osoby nebo osoby samostatně výdělečně činné v době, kdy je nemocen, do jiného členského státu, než je členský stát příslušné instituce.

46 V projednávané věci však není zapotřebí zaujímat stanovisko k otázce, zda lze s ohledem na takové konkrétní skutkové okolnosti, jako jsou skutkové okolnosti ve sporu v původním řízení, uplatnit buďto článek 19, nebo čl. 22 odst. 1 písm. b) nařízení č. 1408/71. Je totiž třeba konstatovat, že v takové situaci, jako je situace, v níž se nacházela P. von Chamier-Glisczinski, se mechanismy zavedené těmito ustanoveními, s výjimkou povolení požadovaného podle zmíněného čl. 22 odst. 1 písm. b) – které může být odmítnuto, jen je-li prokázáno, že by přesun dotyčné osoby ohrozil její zdravotní stav nebo léčení –, co do svých výsledků nikterak významně neliší. I kdyby se totiž, jak vyplývá z bodů 42 a 45 tohoto rozsudku, ustanovení článku 19 a čl. 22 odst. 1 písm. b) týkala různých situací, a sledovala tudíž různé cíle, mají oba mechanismy zavedené těmito ustanoveními za úkol zajistit, aby zejména rodinnému příslušníkovi zaměstnané osoby nebo osoby samostatně výdělečně činné byly v jiném členském státě, než je členský stát příslušné instituce, vyplaceny věcné dávky, které jsou na účet příslušné instituce poskytovány institucí místa bydliště, popřípadě pobytu, v souladu s právními předpisy, které se uplatní na instituci tohoto jiného členského státu, jakož i peněžité dávky podle právních předpisů, jež se uplatní na příslušnou instituci, poskytované buďto přímo touto naposled zmíněnou institucí, nebo na její účet.

47 Jak tedy vyplývá z bodů 24, 25 a 32 tohoto rozsudku, žádost P. von Chamier-Glisczinski ze dne 27. srpna 2001 v podstatě směřovala k tomu, aby jí dávky označené německou právní úpravou jako věcné dávky, na něž měla nárok na základě této úpravy, byly poskytnuty ohledně péče, která jí byla poskytována ve specializovaném zařízení nacházejícím se v Rakousku.

48 V kontextu nařízení č. 1408/71 musí být sice pojmy „věcné dávky“ a „peněžité dávky“ v právu Společenství vykládány autonomně (viz v tomto smyslu rozsudek ze dne 15. června 2006, Acereda Herrera, C-466/04, Sb. rozh. s. I-5341, body 29 a 30). Soudní dvůr však již ohledně systému pojištění pro případ odkázanosti dotčeného v původním řízení rozhodl, že dávky z pojištění pro případ odkázanosti spočívající v převzetí nebo uhrazení nákladů na specializované zařízení vzniklých z důvodu stavu odkázanosti dotyčné osoby na péči třetího spadají pod pojem „věcné dávky“ ve smyslu hlavy III nařízení č. 1408/71 (viz v tomto smyslu výše uvedený rozsudek Molenaar, body 6 a 32, jakož i rozsudek ze dne 8. července 2004, Gaumain-Cerri a Barth, C-502/01 a C-31/02, Sb. rozh. s. I-6483, bod 26), přičemž zmíněné dávky zahrnují zejména plnou stacionární péči podle ustanovení § 43 SGB XI.

49 Je tedy třeba mít za to, že takové dávky, jako jsou ty, které jsou předmětem žádosti ze dne 27. srpna 2001, třebaže spočívají ve vyplacení peněžité částky z důvodu uhrazení nákladů, představují, na rozdíl od toho, co tvrdí žalobkyně v původním řízení, věcné dávky ve smyslu hlavy III nařízení č. 1408/71, a spadají tudíž pod ustanovení tohoto nařízení, která se týkají takovýchto dávek.

50 V této souvislosti je třeba připomenout, že Soudní dvůr již článek 19 nařízení č. 1408/71 vyložil v tom smyslu, že pojištěnci, který se nachází v situaci, na niž se vztahuje toto ustanovení, přísluší poskytování věcné dávky v členském státě jeho bydliště, pokud právní předpisy tohoto naposled zmíněného státu, bez ohledu na konkrétnějším označení systému sociální ochrany, jehož se týkají, stanoví poskytování věcných dávek k pokrytí stejných rizik, jako jsou rizika krytá dotčeným pojištěním v příslušném státě (viz v tomto smyslu výše uvedený rozsudek Molenaar, bod 37). Tento výklad je v souladu jak se zněním zmíněného článku 19, tak i s cílem zajistit zaměstnané osobě nebo osobě samostatně výdělečně činné ve státě bydliště nebo pobytu přístup k péči odpovídající jejímu zdravotnímu stavu za stejných podmínek, jako pojištěncům v systému sociálního zabezpečení tohoto členského státu.

51 Krom toho v souladu s čl. 19 odst. 2 nařízení č. 1408/71 rodinní příslušníci ve smyslu zmíněného nařízení obdrží na náklady příslušného státu věcné dávky poskytované

institucí místa jejich bydliště v mezích a v souladu s podmínkami stanovenými v právních předpisech, které tato instituce uplatňuje (viz v tomto smyslu rozsudek ze dne 8. června 1995, Delavant, C-451/93, Recueil, s. I-1545, bod 15).

52 Z bodu 46 tohoto rozsudku vyplývá, že jelikož mechanismy zavedené článkem 19 a čl. 22 odst. 1 písm. b) nařízení č. 1408/71 jsou podobné, musí to v zásadě platit obdobně i pro pojištěnce, na něž se vztahuje naposled uvedené ustanovení ve spojení s čl. 22 odst. 3 zmíněného nařízení.

53 V důsledku toho, ať již bude ve sporu v původním řízení uplatněn článek 19, nebo čl. 22 odst. 1 písm. b) nařízení č. 1408/71, je třeba konstatovat, že v souladu s mechanismy zavedenými jedním či druhým z těchto ustanovení v případě, že právní úprava členského státu bydliště dotčeného pojištěnce sociálního pojištění nestanoví poskytnutí věcných dávek k pokrytí rizika, na jehož základě je uplatňován nárok na takovéto dávky, nařízení č. 1408/71 jako takové nevyžaduje poskytování těchto dávek mimo příslušný stát příslušnou institucí nebo na její účet.

54 Za takových okolností, jako jsou okolnosti ve sporu v původním řízení, článek 10 nařízení č. 1612/68, který je zmiňován v projednávané předběžné otázce, na tento výklad nemůže mít žádný vliv.

55 Na rozdíl od toho, co tvrdí německá a norská vláda, jakož i Komise, však články 19 a 22 nařízení č. 1408/71 nelze vykládat v tom smyslu, že v případě bydliště v jiném členském státě, než je příslušný stát, se přístup pojištěnce sociálního pojištění k věcným dávkám řídí výlučně právní úpravou členského státu bydliště, takže pokud právní předpisy tohoto naposled zmíněného členského státu nestanoví poskytování věcných dávek pokrývajících riziko, na jehož základě je uplatňován nárok na takovéto dávky, mají tato ustanovení za následek, že je příslušné instituci zabráněno takovéto věcné dávky poskytnout.

56 V případě, že by se nařízení č. 1408/71 vykládalo tak, že členskému státu zakazuje, aby pracovníkům a jejich rodinným příslušníkům poskytoval rozsáhlejší sociální ochranu než tu, která vyplývá z uplatňování zmíněného nařízení, by totiž zároveň došlo k překročení cíle tohoto nařízení a k vybočení z účelu i rámce článku 42 ES (viz v tomto smyslu rozsudky ze dne 10. ledna 1980, Jordens-Vosters, 69/79, Recueil, s. 75, bod 11; ze dne 5. července 1988, Borowitz, 21/87, Recueil, s. 3715, bod 24, jakož i ze dne 20. května 2008, Bosmann, C-352/06, Sb. rozh. s. I-3827, body 27 až 29 a 33).

57 Vzhledem ke všemu předcházejícímu je na první položenou otázku třeba odpovědět tak, že pokud na rozdíl od systému sociálního zabezpečení příslušného státu systém sociálního zabezpečení členského státu, kde má bydliště osoba odkázaná na péči třetího, pojištěná jako rodinný příslušník zaměstnané osoby nebo osoby samostatně výdělečně činné ve smyslu nařízení č. 1408/71, nestanoví poskytování věcných dávek v takových situacích odkázanosti na péči třetího, jako je situace této osoby, článek 19 ani čl. 22 odst. 1 písm. b) tohoto nařízení jako takové nevyžadují poskytování takovýchto dávek mimo příslušný stát příslušnou institucí nebo na její účet.

Ke druhé otázce

58 Svou druhou otázkou předkládající soud s ohledem na případ, kdy jsou věcné dávky ve prospěch osob pojištěných jakožto rodinní příslušníci zaměstnané osoby nebo osoby samostatně výdělečně činné, které se nacházejí v takové situaci odkázanosti na péči třetího, jako je situace P. von Chamier-Glisczinski, stanoveny systémem sociálního zabezpečení příslušného státu, nikoli však systémem sociálního zabezpečení členského státu bydliště, chce zjistit, zda články 18 ES, 39 ES nebo 49 ES za takových okolností, jako jsou okolnosti věci v původním řízení, brání takové právní úpravě, jako je právní úprava zavedená § 34 SGB XI, na jejímž základě příslušná instituce odmítá uhradit, nezávisle na mechanismech zavedených článkem 19, popřípadě čl. 22 odst. 1 písm. b) nařízení č. 1408/71, a na dobu neurčitou, náklady spojené s pobytem v pečovatelském zařízení nacházejícím se v členském státě bydliště ve výši částky rovnající se dávkám, na které by dotyčná osoba měla nárok, kdyby jí byla tatáž péče poskytována ve smluvním zařízení nacházejícím se v příslušném státě.

59 Žalobkyně v původním řízení má za to, že podle článku 39 ES věcné dávky určené k péči o pojištěnce, na kterého se vztahuje pojištění pro případ odkázanosti, musí být poskytnuty i v jiných členských státech, než je Spolková republika Německo, přinejmenším ve formě úhrady nebo přímého převzetí nákladů týkajících se obdržené péče až do výše německých sazeb.

60 Německá vláda naopak tvrdí, že stejně jako Smlouva o ES neukládá změnu – na základě výkladu v souladu s primárním právem – pravidla sekundárního práva, podle něhož se věcné dávky v určitých případech nevyvážejí, primární právo neobsahuje přímý právní základ, který by mohl doplnit nebo nahradit toto pravidlo.

61 Norská vláda poukazuje na charakteristické rysy služeb poskytovaných ve specializovaném pečovatelském zařízení a na tomto základě tvrdí, že ve sporu v původním řízení na základě článků 39 ES a 49 ES neexistuje nárok na převzetí určitých nákladů týkajících se těchto služeb.

62 Konečně Komise tvrdí, že jelikož nařízení č. 1408/71 upravuje takové situace, jako je situace v původním řízení, je uplatnění primárního práva v projednávané věci možné pouze v případě protiprávnosti relevantních ustanovení tohoto nařízení. Tato ustanovení přitom nejsou s ohledem na primární právo neplatná. V nich obsažené kolizní nebo koordinační normy jsou potřebné pro vyloučení kumulace dávek a jsou odůvodněné praktickými úvahami.

63 Nejprve je třeba připomenout, že jak z judikatury, tak z čl. 152 odst. 5 ES vyplývá, že právo Společenství nezasahuje do pravomoci členských států uspořádat své systémy sociálního zabezpečení a přijmout zejména předpisy určené k organizaci a poskytování zdravotnických služeb a služeb lékařské péče (rozsudek ze dne 10. března 2009, Hartlauer, C-169/07, Sb. rozh. s. I-1721, bod 29 a citovaná judikatura). Při neexistenci harmonizace na úrovni Společenství tak přísluší právním předpisům každého členského státu, aby určily podmínky poskytování dávek v oblasti sociálního zabezpečení. Při výkonu této pravomoci však členské státy musí dodržovat právo Společenství (viz zejména rozsudky ze dne 12. července 2001, Smits a Peerbooms, C-157/99, Recueil, s. I-5473, body 44 až 46, jakož i ze dne 18. března 2004, Leichtle,

C-8/02, Recueil, s. I-2641, bod 29 a citovaná judikatura), zejména ustanovení Smlouvy o volném pohybu služeb (viz rozsudek ze dne 19. dubna 2007, Stamatelaki, C-444/05, Sb. rozh. s. I-3185, bod 23), o volném pohybu pracovníků (viz rozsudek ze dne 11. září 2008, Petersen, C-228/07, Sb. rozh. s. I-6989, bod 42) anebo též o svobodě přiznané všem občanům Evropské unie pohybovat se a pobývat na území členských států (viz rozsudky ze dne 23. listopadu 2000, Elsen, C-135/99, Recueil, s. I-10409, bod 33, a ze dne 21. února 2008, Klöppel, C-507/06, Sb. rozh. s. I-943, bod 16).

64 Soudní dvůr krom toho rozhodl, že přijetím nařízení č. 1408/71 Rada s ohledem na širokou posuzovací pravomoc, kterou má při volbě nejvhodnějších opatření k dosažení výsledku uvedeného v článku 42 ES (viz v tomto smyslu zejména rozsudek ze dne 20. dubna 1999, Nijhuis, C-360/97, Recueil, s. I-1919, bod 30), v zásadě dostála povinnosti vyplývající z poslání, které jí bylo svěřeno tímto článkem, a sice zavést systém, který pracovníkům umožní překonat překážky, jež by pro ně mohly vyplynout z vnitrostátních právních předpisů přijatých v oblasti sociálního zabezpečení (viz v tomto smyslu zejména rozsudek ze dne 22. listopadu 1995, Vougioukas, C-443/93, Recueil, s. I-4033, bod 30; výše uvedený rozsudek Molenaar, bod 14, a rozsudek ze dne 16. prosince 2004, My, C-293/03, Sb. rozh. s. I-12013, bod 34). V tomto řízení nebylo tvrzeno, že by články 19 nebo 22 či některé jiné ustanovení nařízení č. 1408/71 byly neplatné v souvislosti s takovými situacemi, jako je situace ve sporu v původního řízení, a Soudnímu dvoru nebyl předložen žádný důkaz, jenž by naznačoval, že by tomu tak mohlo být.

65 Jak totiž vyplývá z bodů 50 a 52 tohoto rozsudku, mechanismy zavedené buďto článkem 19, anebo článkem 22 nařízení č. 1408/71 odrážejí vůli zákonodárce Společenství dát přednost řešení, podle něhož, co se týče dávek v nemoci poskytovaných jako věcné dávky, mohou mít pojištěnci v členském státě bydliště nebo pobytu přístup k péči odpovídající jejich zdravotnímu stavu za stejných podmínek jako osoby pojištěné v rámci systému sociálního zabezpečení tohoto členského státu (v tomto smyslu viz rovněž, co se týče článku 22 nařízení č. 1408/71, rozsudky ze dne 3. července 2003, van der Duin a ANOZ Zorgverzekeringen, C-156/01, Recueil, s. I-7045, bod 50, jakož i ze dne 12. dubna 2005, Keller, C-145/03, Sb. rozh. s. I-2529, bod 45). Je pravda, že podle článku 36 nařízení č. 1408/71 jsou v případě bydliště mimo příslušný stát věcné dávky poskytované institucí místa bydliště na účet příslušné instituce, zejména na základě ustanovení článků 19 a 22 tohoto nařízení, hrazeny touto naposled zmíněnou institucí

v plné výši. Zákonodárce Společenství však při výkonu své široké posuzovací pravomoci mohl legitimně učinit volbu, zejména vzhledem k případné potřebě obdržet naléhavou lékařskou péči mimo příslušný stát, nevyžadovat od instituce místa bydliště, aby navzdory praktickým a administrativním obtížím, které by z toho vyplývaly, poskytovala věcné dávky v souladu s právními předpisy uplatňovanými příslušnou institucí, to znamená s předpisy, s nimiž by instituce místa bydliště nemusela být nutně obeznámena.

66 V důsledku toho je třeba výkladu nařízení č. 1408/71 podanému Soudním dvorem v odpovědi na první předběžnou otázku rozumět tak, že jím není dotčeno řešení, jež by mohlo vyplývat z případné použitelnosti ustanovení primárního práva (viz obdobně výše uvedený rozsudek Acereda Herrera, bod 38). Konstatování, že by vnitrostátní opatření mohlo být v souladu s určitým ustanovením sekundárního práva, v projednávané věci s nařízením č. 1408/71, totiž nemá nutně za následek to, že se na toto opatření nevztahují ustanovení Smlouvy (viz v tomto smyslu rozsudky ze dne 28. dubna 1998, Kohll, C-158/96, Recueil, s. I-1931, bod 25, a ze dne 16. května 2006, Watts, C-372/04, Sb. rozh. s. I-4325, bod 47). Z toho vyplývá, že možnost uplatnit článek 19, popřípadě článek 22 nařízení č. 1408/71 na takovou situaci, jako je situace dotčená v původním řízení, sama o sobě nevylučuje, že by dotyčná osoba mohla na základě primárního práva požadovat převzetí určitých nákladů za péči obdrženou v pečovatelském zařízení nacházejícím se v jiném členském státě, za podmínek odlišných od těch, které jsou stanoveny zmíněnými články (viz obdobně rozsudek ze dne 12. července 2001, Vanbraekel a další, C-368/98, Recueil, s. I-5363, body 37 až 53, jakož i výše uvedený rozsudek Watts, bod 48).

67 V projednávané věci je třeba nejprve ověřit, s ohledem na skutečnosti vyplývající ze spisu popsané v bodech 21 až 30 tohoto rozsudku, zda taková situace, jako je situace dotčená v původním řízení, spadá skutečně do rozsahu působnosti ustanovení uváděných v druhé předběžné otázce, tedy článků 18 ES, 39 ES a 49 ES. V tomto ohledu německá a norská vláda, jakož i Komise, s ohledem na skutkové okolnosti uvedené v předkládacím rozhodnutí a v odpovědích na žádost o vysvětlení zmíněnou v bodě 22 tohoto rozsudku, vyjadřují pochybnosti ohledně použitelnosti článků 39 ES a 49 ES. Norská vláda a Komise mají krom toho za to, že by Soudní dvůr neměl na projednávanou otázku odpovídat ve světle článku 18 ES.

68 Co se týče nejprve uplatnitelnosti článku 39 ES, je třeba úvodem připomenout, že pojem „pracovník“ není v právu Společenství jednoznačný, ale mění se podle zamýšlené oblasti uplatnění (viz zejména rozsudek ze dne 7. června 2005, Dodl a Oberhollenzer, C-543/03, Sb. rozh. s. I-5049, bod 27). Pojem „pracovník“ použitý v rámci článku 39 ES a nařízení č. 1612/68 se tak nutně neshoduje s pojmem „pracovník“ užívaným v oblasti článku 42 ES a nařízení č. 1408/71 (viz v tomto smyslu rozsudek ze dne 12. května 1998, Martínez Sala, C-85/96, Recueil, s. I-2691, body 31, 32, 35 a 36).

69 Co se týče článku 39 ES, má podle ustálené judikatury pojem „pracovník“ ve smyslu tohoto ustanovení význam na úrovni Společenství a nelze jej vykládat restriktivně. Za pracovníka musí být považován každý, kdo vykonává skutečnou a efektivní činnost, s výjimkou těch činností, které jsou natolik omezené, že jsou čistě okrajové a vedlejší. Pracovní poměr je podle této judikatury charakterizován okolností, že určitá osoba vykonává po určitou dobu ve prospěch jiné osoby a pod jejím vedením činnosti, za které protihodnotou pobírá odměnu (viz zejména rozsudek ze dne 3. července 1986, Lawrie-Blum, 66/85, Recueil, s. 2121, body 16 a 17, a výše uvedené rozsudky Trojani, bod 15, a Petersen, bod 45).

70 Z judikatury rovněž vyplývá, že státní příslušníci jednoho členského státu hledající zaměstnání v jiném členském státě spadají rovněž do rozsahu působnosti článku 39 ES (viz v tomto smyslu rozsudek ze dne 26. února 1991, Antonissen, C-292/89, Recueil, s. I-745, body 12 a 13; výše uvedený rozsudek Martínez Sala, bod 32; rozsudek ze dne 23. března 2004, Collins, C-138/02, Recueil, s. I-2703, bod 57; výše uvedený rozsudek Ioannidis, bod 21, jakož i rozsudek ze dne 4. června 2009, Vatsouras a Koupatantze, C-22/08 a C-23/08, Sb. rozh. s. I-4585, bod 36).

71 H. G. von Chamier-Glisczinski sice tvrdí, že v okamžiku rozhodnutí DAK zmíněných v bodech 25 a 28 tohoto rozsudku hledal práci v Rakousku, a že situace jeho manželky jakožto jeho rodinného příslušníka tedy spadala pod článek 39 ES.

72 Jak však vyplývá z bodů 26, 27 a 29 tohoto rozsudku, na podporu tohoto tvrzení nemá Soudní dvůr k dispozici žádný důkaz. Jak totiž vyplývá z bodu 27 tohoto rozsudku, údaje poskytnuté žalobkyní v původním řízení jednak v jejím dopise zmíněném v bodě 22 tohoto rozsudku, a jednak během jednání nejsou zcela koherentní a mohou být spíše chápány tak, že v okamžiku zmíněných rozhodnutí DAK H. G. von Chamier-Glisczinski tím, že prováděl úkony směřující k převzetí podniku nacházejícího se v Rakousku, zatímco i nadále bydlel v Německu, nevyužíval svobody pohybu zajištěné článkem 39 ES.

73 Za těchto okolností se nejeví, že by se článek 39 ES mohl ve zmíněném sporu v původním řízení uplatnit.

74 Co se týká dále článku 49 ES, je třeba nejprve konstatovat, že žádné ustanovení Smlouvy neumožňuje abstraktním způsobem určit délku nebo frekvenci, od které již nelze poskytnutí služby nebo určitého druhu služby považovat za poskytování služeb ve smyslu Smlouvy. Pojem „služby" ve smyslu Smlouvy tak může zahrnovat služby velmi rozličné povahy, včetně služeb, jejichž poskytování trvá po značně dlouhé období, dokonce i několik let (viz v tomto smyslu rozsudky ze dne 11. prosince 2003, Schnitzer, C-215/01, Recueil, s. I-14847, body 30 a 31, jakož i ze dne 29. dubna 2004, Komise v. Portugalsko, C-171/02, Recueil, s. I-5645, bod 26).

75 Z judikatury nicméně vyplývá, že ustanovení Smlouvy týkající se volného pohybu služeb se nevztahují na situaci státního příslušníka jednoho členského státu, který umístí své hlavní trvalé bydliště, nebo každopádně bydliště bez předvídatelného časového omezení, na území jiného členského státu s cílem stát se v něm příjemcem služeb na dobu neurčitou (viz v tomto smyslu rozsudek ze dne 5. října 1988, Steymann, 196/87, Recueil, s. 6159, bod 17; výše uvedený rozsudek Trojani, bod 28; rozsudek ze dne 19. října 2004, Zhu a Chen, C-200/02, Sb. rozh. s. I-9925, bod 22, jakož i, co se týče zařízení specializované péče, rozsudek ze dne 17. června 1997, Sodemare a další, C-70/95, Recueil, s. I-3395, bod 38).

76 V projednávané věci se na základě informací uvedených v bodech 22 až 24, jakož i 26 a 27 tohoto rozsudku jeví, že se P. von Chamier-Glisczinski nepřestěhovala do Rakouska v rámci dočasného poskytování péče ve specializovaném zařízení, do něhož byla přijata. Z týchž informací totiž vyplývá, že své bydliště v tomto členském státě zřídila trvalým způsobem, bez předvídatelného časového omezení.

77 Za takovýchto podmínek, jak uvádí německá a norská vláda, jakož i Komise, nelze přijmout názor, že by v rámci projednávané žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce bylo možno uplatnit článek 49 ES.

78 Vzhledem ke konstatováním týkajícím se uplatnitelnosti článků 39 ES a 49 ES učiněným v bodech 73 a 77 tohoto rozsudku je nutno připomenout, že P. von Chamier-Glisczinski v každém případě měla, jakožto německá státní příslušnice, postavení občanky Unie podle čl. 17 odst. 1 ES.

79 Tím, že odjela do Rakouska a v této zemi zřídila své bydliště, vykonala práva, která jí byla přiznána čl. 18 odst. 1 ES. Taková situace, jako je ta, v níž se nacházela, spadá tudíž pod právo volného pohybu a pobytu občanů Unie na území jiného členského státu, než je členský stát, jehož jsou státními příslušníky.

80 Za těchto podmínek je třeba přezkoumat situaci dotčenou v původním řízení, s přihlédnutím k právům, která taková osoba odkázaná na péči třetího, jako P. von Chamier-Glisczinski, mohla jakožto občanka Unie odvozovat z čl. 18 odst. 1 ES.

81 Podle tohoto ustanovení má každý občan Unie právo svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států s výhradou omezení a podmínek stanovených v této smlouvě a v opatřeních přijatých k jejímu provedení.

82 V tomto ohledu z judikatury vyplývá, že možnosti, které Smlouva otevírá v oblasti pohybu občanů Unie, by nemohly mít svůj plný účinek, pokud by státního příslušníka členského státu mohly od jejich využití odradit překážky pro jeho pobyt v jiném členském státě z důvodu právní úpravy jeho státu původu, která jej penalizuje jen proto, že těchto možností využil (viz rozsudek ze dne 23. října 2007, Morgan a Bucher, C-11/06 a C-12/06, Sb. rozh. s. I-9161, bod 26 a citovaná judikatura, jakož i rozsudek ze dne 4. prosince 2008, Zablocka-Weyhermüller, C-221/07, Sb. rozh. s. I-9029, bod 34 a citovaná judikatura).

83 V projednávané věci je sice nesporné, že P. von Chamier-Glisczinski se v důsledku svého přestěhování do pečovatelského zařízení nacházejícího se v Rakousku, které nebylo smluvním zařízením ve smyslu § 72 SGB XI, nacházela ohledně věcných dávek stanovených tímto právním přepisem v situaci, která byla méně výhodná než ta, v níž by se byla nacházela, kdyby byla bývala požádala o poskytování plné stacionární péče ve smyslu § 43 zmíněného právního předpisu ve smluvním pečovatelském zařízení nacházejícím se v Německu.

84 Jelikož však článek 42 ES stanoví koordinaci právních předpisů členských států, a nikoli jejich harmonizaci, nejsou tímto ustanovením dotčeny hmotněprávní a procesní rozdíly mezi systémy sociálního zabezpečení každého členského státu, a tudíž jím nejsou dotčena ani práva osob pojištěných v rámci těchto systémů (viz v tomto smyslu, pokud jde o volný pohyb pracovníků, rozsudky ze dne 15. ledna 1986, Pinna, 41/84, Recueil, s. 1, bod 20; ze dne 30. ledna 1997, de Jaeck, C-340/94, Recueil, s. I-461, bod 18, jakož i Hervein a Hervillier, C-221/95, Recueil, s. I-609, bod 16).

85 Za těchto podmínek nemůže čl. 18 odst. 1 ES pojištěnci zaručit, že přestěhování do jiného členského státu bude neutrální z hlediska sociálního zabezpečení, zejména v oblasti dávek v nemoci (viz obdobně k článku 39 ES rozsudky ze dne 19. března 2002, Hervein a další, C-393/99 a C-394/99, Recueil, s. I-2829, bod 51, jakož i ze dne 9. března 2006, Piatkowski, C-493/04, Sb. rozh. s. I-2369, bod 34). Jak uvádí Komise, může být vzhledem k rozdílům existujícím mezi systémy a právními předpisy členských států v dané oblasti takovéto přestěhování v konkrétních případech pro dotčenou osobu více či méně výhodné nebo nevýhodné, v závislosti na kombinaci vnitrostátních právních úprav použitelných podle nařízení č. 1408/71.

86 Situace, v níž se nacházela P. von Chamier-Glisczinski v důsledku svého přestěhování do pečovatelského zařízení nacházejícího se v Rakousku, tak vyplývala spíše z kombinovaného uplatnění německých a rakouských právních předpisů v oblasti rizika odkázanosti na péči třetího, provedeného v souladu s nařízením č. 1408/71, než z právní úpravy obsažené v § 34 SGB XI. Za předpokladu, že by věcné dávky byly bývaly rakouskou právní úpravou stanoveny pro takové situace odkázanosti na péči třetího, jako byla situace dotyčné osoby, musely by totiž být v souladu s tímto nařízením dotyčné osobě tyto dávky poskytovány institucí místa bydliště nezávisle na tom, jaký je v tomto ohledu obsah německé právní úpravy, a této instituci by náklady s tím spojené byly bývaly uhrazeny příslušnou institucí podle článku 36 uvedeného nařízení.

87 Za těchto podmínek, jelikož Spolková republika Německo a Rakouská republika mohly volně zvolit modality svých systémů zdravotního pojištění, nemůže být jeden z těchto systémů považován za příčinu diskriminace nebo znevýhodnění jen z toho důvodu, že má nepříznivé důsledky, je-li v souladu s koordinačními mechanismy zavedenými na základě článku 42 ES uplatněn v kombinaci se systémem jiného členského státu.

88 Vzhledem ke všemu předcházejícímu je na druhou položenou otázku třeba odpovědět tak, že pokud na rozdíl od systému sociálního zabezpečení příslušného státu systém sociálního zabezpečení členského státu, kde má bydliště osoba odkázaná na péči třetího, pojištěná jako rodinný příslušník zaměstnané osoby nebo osoby samostatně výdělečně činné ve smyslu nařízení č. 1408/71, poskytování věcných dávek v daných situacích odkázanosti na péči třetího nestanoví, článek 18 ES za takových okolností, jako jsou okolnosti věci v původním řízení, nebrání takové právní úpravě, jako je právní úprava stanovená v § 34 SGB XI, na jejímž základě příslušná instituce za takových okolností odmítne převzít, nezávisle na mechanismech zavedených článkem 19, popřípadě čl. 22 odst. 1 písm. b) tohoto nařízení a na dobu neurčitou, náklady spojené s pobytem v pečovatelském zařízení nacházejícím se v členském státě bydliště až do výše částky rovnající se dávkám, na které by měla tato osoba nárok, kdyby jí tatáž péče byla poskytována ve smluvním zařízení nacházejícím se v příslušném státě.

K nákladům řízení

89 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (třetí senát) rozhodl takto:

1) Pokud na rozdíl od systému sociálního zabezpečení příslušného státu systém sociálního zabezpečení členského státu, kde má bydliště osoba odkázaná na péči třetího, pojištěná jako rodinný příslušník zaměstnané osoby nebo osoby samostatně výdělečně činné ve smyslu nařízení Rady (EHS) č. 1408/71 ze dne 14. června 1971 o uplatňování systémů sociálního zabezpečení na zaměstnané osoby, osoby samostatně výdělečně činné a jejich rodinné příslušníky pohybující se v rámci Společenství, ve znění pozměněném a aktualizovaném nařízením Rady (ES) č. 118/97 ze dne 2. prosince 1996, ve znění nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1386/2001 ze dne 5. června 2001, nestanoví poskytování věcných dávek v takových situacích odkázanosti na péči třetího, jako je situace této osoby, článek 19 ani čl. 22 odst. 1 písm. b) zmíněného nařízení jako takové nevyžadují poskytování takovýchto dávek mimo příslušný stát příslušnou institucí nebo na její účet.

2) Pokud na rozdíl od systému sociálního zabezpečení příslušného státu systém sociálního zabezpečení členského státu, kde má bydliště osoba odkázaná na péči třetího, pojištěná jako rodinný příslušník zaměstnané osoby nebo osoby samostatně výdělečně činné ve smyslu nařízení č. 1408/71, ve znění pozměněném a aktualizovaném nařízením č. 118/97, ve znění nařízení č. 1386/2001, poskytování věcných dávek v daných situacích odkázanosti na péči třetího nestanoví, článek 18 ES za takových okolností, jako jsou okolnosti věci v původním řízení, nebrání takové právní úpravě, jako je právní úprava stanovená v § 34 části XI zákoníku sociálního zabezpečení (Sozialgesetzbuch),

na jejímž základě příslušná instituce za takových okolností odmítne převzít, nezávisle na mechanismech zavedených článkem 19, popřípadě čl. 22 odst. 1 písm. b) zmíněného nařízení a na dobu neurčitou, náklady spojené s pobytem v pečovatelském zařízení nacházejícím se v členském státě bydliště až do výše částky rovnající se dávkám, na které by měla tato osoba nárok, kdyby jí tatáž péče byla poskytována ve smluvním zařízení nacházejícím se v příslušném státě.

Podpisy.